

З ІСТОРІЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

УДК 378.6.096:7](477-25)НАОМА

Леонід Прибега

*канд. архітектури, професор,
завідувач кафедри теорії, історії
архітектури та синтезу мистецтв НАОМА*

Факультет архітектури НАОМА. Від витоків до сьогодення

Анотація. У статті розглядається історія формування київської архітектурної школи в системі художнього навчального закладу, висвітлюються особливості підготовки архітектора-художника в різні періоди існування факультету, а також вміщена інформація про основний професорсько-викладацький склад та окремих випускників школи відповідної доби.

Ключові слова: факультет архітектури, архітектурна школа, архітектор, архітектор-художник, архітектурне проектування.

В наступному році Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури відзначатиме свій столітній ювілей. У структурі мистецького навчального закладу, в органічному поєднанні з іншими факультетами, сформувалася й архітектурна школа, відома далеко за межами України. Тож на часі простежити шлях її історичного розвитку, осмислити здобутки та згадати й віддати шану величезному загонові вчителів архітектури, всім, хто заклав підвалини школи, й тим, хто її розбудовував упродовж наступних десятиліть й виховав не одне покоління зодчих.

На жаль, історія факультету не знайшла належного висвітлення в публікаціях, хіба що ґрунтовною працею можна визнати статтю

М. Катерноги [3]. Тож в основу нашого дослідження покладені зібрані автором матеріали з часу навчання на архітектурному факультеті й до сьогодення, загалом, майже 50 років.

Витоки архітектурного факультету Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури беруть свій початок від Українського архітектурного інституту, створеного у Києві 1918 року за ініціативи відомих архітекторів П. Альошина, О. Вербицького, Д. Дяченка, М. Даміловського, В. Рикова, В. Фельдмана та інших. У 1924 році, в результаті об'єднання Українського архітектурного інституту й Інституту пластичних мистецтв, який у 1922 році став спадкоємцем Української академії мистецтва, був сформований Київ-

ський художній інститут. У структурі новоствореного мистецького навчального закладу відповідно була започаткована діяльність двох факультетів – архітектурного і малярсько-скульптурного. Починаючи з 1924 року й упродовж майже десяти років очолював КХІ Іван Врона. За станом на початок навчального 1928 року в інституті навчалось понад 800 студентів. Яку частку складали в цей час студенти архітектурного факультету з'ясувати важко. Проте відомо, що при створенні Київського будівельного інституту у 1930 році до його складу було переведено 220 студентів та 15 викладачів архітектурного факультету КХІ [6, с. 3].

Слід зазначити, що саме в 20-х роках на факультеті архітектури були закладені підвалини формування творчої особистості – архітектора-художника. Вступні іспити в той час були однаковими для всіх вступників й включали виконання рисунка оголеної постаті, а з живопису – натюрморту.

Заняття з фахових і теоретичних дисциплін на першому курсі були спільними для студентів архітектурного і малярсько-скульптурного факультетів. Починаючи з другого курсу навчання архітектурному проектуванню відбувалося в навчально-творчих майстернях. Загалом, високий фаховий рівень на факультеті архітектури у 20-х роках визначали такі відомі в архітектурному середовищі імена як П. Альошин, О. Вербицький, М. Даміловський, Д. Дяченко, В. Кричевський, С. Колотов, В. Риков, В. Фельдман та інші педагоги-архітектори. Варта уваги й

плеяда вихованців факультету цього часу, які згодом продовжили творчі традиції своїх вчителів. Це зокрема С. Грабовський, В. Заболотний, П. Костирко, П. Юрченко, Й. Каракіс, Я. Штейнберг, М. Холостенко, М. Грицай, М. Гречина, І. Малозьмов та багато інших.

У 1934 році на основі Київського і Харківського художніх інститутів створюється Всеукраїнський художній інститут, який наприкінці 30-х років став називатися Київським державним художнім інститутом. З його створенням збільшується набір на архітектурний факультет та встановлюється шестирічний термін навчання. Значно зростають вимоги й щодо кваліфікаційного рівня архітектора-художника. Зокрема, збільшується до 10–12 годин на тиждень на всіх курсах заняття з академічного рисунка, до 4-х годин з живопису. Важлива роль у формуванні митця відводилася й скульптурі. Але домінантою професійної підготовки архітектора завжди було архітектурне проектування. Фаховий рівень студентів напрацьовувався в навчально-творчих майстернях під керівництвом досвідчених педагогів-архітекторів. Зокрема, завідувачем кафедри архітектури в 1934–1939 роках був В. Риков. До викладання архітектурного проектування на той час були залучені випускники факультету 20-х років П. Юрченко, В. Заболотний, П. Костирко та інші.

Приділялася належна увага й освоєнню інженерно-технічних дисциплін; відповідну кафедру цей період очолював М. Даміловський. Серед інших митців і науковців, які

викладали на архітектурному факультеті у 30-х роках, були В. Кричевський, Ф. Красицький, К. Єлева, Б. Кратко, М. Гельман, І. Моргилевський, С. Гіляров та інші.

За даними М. Катерноги, який закінчив навчання на архітектурному факультеті у 1940 році, дипломи архітектора-художника у 1939 р. отримали 7 осіб, у 1940 – 36 випускників, а в 1941 році інститут випустив 20 архітекторів [3, с. 78]. Серед випускників КДХІ цієї доби чимало імен згодом відомих архітекторів-проектувальників, педагогів, архітектурознавців, організаторів архітектурно-будівельної сфери як, наприклад, М. Катернога, А. Мейер, М. Тищенко, В. Мовчан, І. Красний, І. Мезенцев, І. Косаревський, Ю. Нельговський, Г. Лебедев та багато інших.

У роки Другої світової війни Київський державний художній інститут був евакуйований до м. Самарканда. Там у 1942 р. завершили навчання 7 випускників архітектурного факультету [3, с. 78].

Отже, упродовж другої половини 1920-х – 1930-х років сформувалися підвалини академічної архітектурної школи, які збереглися у роки воєнного лихоліття, продовжені в своєму розвитку в наступну добу й дотепер визначають засади підготовки архітекторів у системі мистецького навчального закладу.

У повоєнні роки навчальний процес з підготовки архітекторів визначався передусім завданнями відбудови поруйнованих міст і численних архітектурних об'єктів. Буквально з 1945 року було розпочато набір на І курс факультету, а протягом

1945–1950 років захистили дипломні проекти 36 випускників, серед них, відомі свого часу архітектори Д. Яблонський, І. Мезенцев, О. Заваоров, М. Агуф, Т. Шеремет, О. Гайдученя, В. Гнізділов та інші.

Як і в довоєнний період, навчання архітектурному проектуванню відбувалося в навчально-творчих майстернях, які на той час очолювали професори О. Вербицький та В. Заболотний. Наприкінці 40-х – початку 50-х років кількість навчальних майстерень на факультеті збільшується до трьох; їх очолювали видатні архітектори – професори В. Заболотний, О. Вербицький, Є. Катонін, долучалися до керівництва майстернями в цей час М. Гречина, І. Малозьомов. З 1954 р. тривалий час очолюють навчально-творчі майстерні з архітектурного проектування Є. Катонін, В. Заболотний та П. Костирко. Починаючи з 1951 р. й до 1960 р. архітектурний факультет КДХІ закінчили 133 випускники, чимало з яких склали згодом плеяду знаних українських архітекторів. Зокрема, серед випускників 50-х років минулого століття архітектурній громадськості добре відомі такі імена як Я.Ковбаса, Л. Жоголь, В. Махрин, В. Суворов, Г. Урусов, В. Сикорський, Ф. Чубарев, Р. Бикова, В. Корнеева, Т. Довженко, В. Штолько, Ю. Євреїнов, С. Кілессо, О. Годованюк, О. Козін, В.Кішкань, К. Донський, С.Крижицький, І. Шпара, А. Анищенко, Т. Трегубова та інші. Багато з них, за внесок у розвиток архітектури та досягнення у творчості відзначені високими державними нагородами. Так, Г. Урусов, В.Штолько, І. Шпара удостоєні звання народного архітектора України, багато з назва-

них осіб стали в різний час лауреатами державної премії України в галузі архітектури.

Високий рівень підготовки архітекторів – випускників КДХІ забезпечувався завдячуючи передусім педагогічним колективам двох кафедр факультету – кафедри архітектурного проектування, яку в 50-х роках минулого століття очолював П.Костирко, та кафедри будівельних конструкцій і механіки, очолювану до 1957 року М. Галком, а згодом – В.Чудновським. Окрім уже згадуваних вище професорів – О.Вербицького, Є. Катоніна, В. Заболотного, П.Костирка, М. Гречини – на кафедрах факультету працювали в цей час А.Добровольський, С. Грабовський, В. Леонтович, М. Северов, А. Мейер, М. Тищенко, Н. Чмутіна, І.Шемседінов та інші.

Значний вплив на формування творчих навичок студентів архітектурного факультету мало їхнє спільне навчання рисунку, живопису та скульптурі зі студентами інших творчих напрямків, а також безпосередній контакт з викладачами профільних кафедр інституту.

60-ті роки минулого століття для факультету були перебудовними як у плані зміни стилістичної спрямованості в архітектурній творчості, так і у зв'язку зі збільшенням контингенту студентів. Якщо у 50-ті роки набір на перший курс й, відповідно, випуск коливався в межах 12–15 студентів, то з середини 60-х років набір поступово збільшується, а випуск архітекторів у 1966–1970 роках складає 19–20 осіб у рік. Упродовж 1962–1970 рр. (у 1961 р. випуску не

було) на факультеті було підготовлено понад 140 архітекторів. Серед випускників цього часу широкому загалу відомі такі імена як Ю.Чеканюк, С. Верговський, О. Кулішов, О. Стукалов, Є.Водзинський, Є. Вересов, З.Гудченко, П. Коптев, Ю. Лихой, В.Сопілко, Л. Філенко, П. Римар, В.Лихолат, О. Лазарєв, В. Красенко, В.Баранько, О. Зорін, Т. Марченко, О. Міщенко, В. Розенберг, В. Агафонов, Я. Віг, О.Комаровський, В. Романов та інші.

Починаючи з 1966 року набір студентів на перший курс факультету Київського державного художнього інституту вже становить 50 осіб, а загалом чисельність студентів на факультеті у 1971 році наблизилася до 300 осіб. Відповідно постає проблема кадрового забезпечення навчального процесу. В умовах підвищення вимог до професійної підготовки архітекторів, кадровий потенціал кафедр факультету зміцнюється запрошеними до викладацької роботи архітекторами-практиками та досвідченими інженерами-виробничниками як, наприклад, Б. Приймак, А. Мілецький, О. Малиновський, О. Малишенко, М.Степанов, В. Самойлович, Я.Ковбаса, Г.Добровольська, О. Раковіцан, О. Печонов, А.Дехтяр, О.Ковальський, Г. Терновський, О.Грачов, А.Демченко та інші. Органічно вливається в педагогічний колектив факультету й молода генерація архітекторів, переважно випускники факультету, зокрема, І. Шпара, Ю.Чеканюк, В. Агафонов, Л. Скорик, Ю.Хорхот та інші.

Традиційна для КДХІ система професійного навчання студентів у навчально-творчих майстернях, по-

требувала, відповідно до контингенту студентів, й збільшення кількості майстерень. Тож, окрім існуючих майстерень професорів Є. Катоніна, П.Костирка та А. Добровольського, 1968 року була започаткована майстерня професора Н. Чмутіної, а згодом були сформовані майстерні професорів М. Катерноги та Б.Приймака.

У 1974 році факультет архітектури зміцнюється й структурно. Окрім кафедри архітектурного проектування, якою керував професор М. Катернога, та кафедри механіки і будівельних конструкцій, очолювану професором В. Чудновським, створюється кафедра теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв. Очолив її відомий науковець, професор Ю. Асєєв, який читав курс історії архітектури на факультеті з 1953 р. До складу кафедри тоді увійшли знані в архітектурному середовищі викладачі В. Самойлович, М. Тищенко, А. Мейєр, О. Малишенко, Л. Грачова, В. Ратнічин та інші.

Як і в попередні часи, у формуванні навичок архітектора, приділялася особлива увага таким дисциплінам як рисунок і живопис. Досить високі вимоги ставилися уже перед абітурієнтами. При вступі на факультет вони мали продемонструвати домашні напрацювання, а також виконати низку екзаменаційних робіт: рисунок гіпсової голови, рисунок капітелі, рисунок інтер'єру та акварель натюрморту. Насиченими були й навчальні програми з рисунка та живопису – 8 годин на тиждень відводилося для занять з рисунка та 4 години – з живопису. Викладали ці предмети на той час відомі акварелісти

й рисувальники: І. Красний, С.Маркін, О. Овчинникова, М. Попов, Б. Піаніда, О. Вандаловський та інші.

Високі вимоги до предметів образотворчого циклу, безумовно, суттєво позначалися на якості виконання проєктів, культурі їхньої графічної подачі. Особливо високим рівнем виконавської майстерності славилися макети студентів факультету.

Не зважаючи на певні складнощі передусім, пов'язані зі збільшенням чисельності студентів й викладацького складу, а також перепропрацюваннями навчальних планів і програм, на факультеті, завдяки особистим високоморальним якостям тодішніх декана М. Тищенка та завідувача кафедри М. Катерноги, склалася виняткова атмосфера інтелігентності та професійної культури. Таке середовище позитивно позначалося на формуванні нової генерації фахівців, їхнього професійного рівня, про що свідчать численні зразки курсових та дипломних проєктів, виконаних у ті часи.

Серед випускників 70-х років чимало на сьогодні відомих архітекторів-практиків і науковців, це зокрема, О. Колесников, О. Кутовий, В. Куцевич, Є. Осадчий, В. Юдін, Л.Барилук, В. Десятничук, М. Кислий, Л. Прибега, В. Ширяєв, О. Авраменко, М. Авдєєва, Д. Антонюк, М. Яковлев, Г. Гуренков, М. Ходаківський, С. Єзов, М. Гершензон, В.Чернявський, О. Олійник, О. Чижевський, Л. Яременко, О. Сингаївська, О. Пламеницька, Н. Логвин, Ю.Поправкін, Ю.Самойлович та багато інших.

Рівень архітектурної школи КДХІ 60–70-х років засвідчують її успіхи випускників, їхні здобутки в проектній практиці та науковій діяльності. Чимало з них стали кандидатами та докторами наук, професорами, заслуженими архітекторами, лауреатами державних премій України в галузі архітектури. В науковому середовищі добре відомі імена таких науковців і професорів як В. Куцевич, М. Яковлев, О. Сингаївська, Л. Прибега, М. Авдєєва, Д. Антонюк, О. Олійник, О. Чижевський, Л. Яременко та інші. За значний внесок у розвиток архітектури та збереження культурних надбань України, державними преміями в галузі архітектури були в різний час відзначені В. Юдін, В. Шкляр, О. Кабацький, О. Комаровський, С. Адаменко, В. Ступнікова, Я. Віг, Г. Духовичний, Л. Філенко, В. Баранько, С. Верговський, Л. Прибега, В. Романов, М. Ходаківський, О. Чижевський, О. Олійник, Ю. Єгоров, М. Ралко та інші.

Наприкінці 70-х – початку 80-х років на факультеті відбулися певні кадрові зміни. Передусім вони торкнулися навчально-творчих майстерень професорів П. Костирка та Є. Катоніна, які вийшли на пенсію, й їхні посади відповідно посіли доценти М. Степанов та І. Шемседінов. Залишив посаду декана факультету й М. Тищенко, яку згодом кілька років посідав І. Шемседінов. З 1977 року очільником кафедри механіки та архітектурних конструкцій став професор О. Печонов. Поповнився й педагогічний склад кафедр факультету, зокрема, на викладацьку роботу були запрошені Л. Прибега, Я. Коритнюк,

О. Авраменко, М. Яковлев, В. Лихолат, А. Давидов, В. Макухін та інші. У 1979 році деканом архітектурного факультету вченою радою інституту було обрано Л. Прибегу, який залишався на цій посаді понад 10 років. Завдячуючи багаторічному досвіду керівників майстерень, професорів А. Добровольського, Б. Приймака, Н. Чмутіної, М. Степанова, І. Шемседінова та мудрості неперевершеного завідувача кафедри професора М. Катерноги, діяльність факультету в цей час була достатньо успішною.

Не зважаючи на кадрові оновлення, традиції архітектурної школи залишалися стійкими й у вісімдесяти роки. Втім, у цей час загострилися питання методики архітектурного проектування, викладання теоретичних дисциплін, зокрема, інженерного циклу, послідовності їх освоєння та місця в навчальному плані. Тісні міжкафедральні стосунки дозволили віднайти способи залучення викладачів кафедри механіки і будівельних конструкцій, яку тоді очолював Я. Коритнюк, до практичної участі в архітектурному проектуванні безпосередньо у майстернях.

Певні новації торкнулися й методики проведення занять з рисунка та живопису, організації пленерних практик з часу появи на архітектурному факультеті КДХІ відомого архітектора-художника Ю. Химича. Студентські роботи цього часу позначені колористичною сміливістю, індивідуальністю та зацікавленістю архітектурою. Розмаїттям технік подачі позначені й курсові та дипломні проекти, виконані у цей час. Витон-

ченою майстерністю вражають макети.

В такій творчій атмосфері архітектурної школи художнього інституту 80-х років було підготовлено понад 400 архітекторів. Серед випускників цієї доби чимало відомих в архітектурному середовищі імен як, наприклад, А. Давидов, В. Гаврилюк, Н. Блажівська, В. Вечерський, І.Мельников, С. Новгородський, В.Євлева, О. Молож, В. Овсянников, Б.Єрофалов, О. Космина, О. Чепелик, П. Добровольський, П.Бевза, О.Барановський, О. Прима, С. Добров, В. Приходько, Д. Єжов, Г. Штефан, В. Ліхно, В. Кас'яненко, О. Роздорожнюк, Т. Кулешова, Т. Кілессо та багато інших.

Торкаючись питань історії архітектурного факультету КДХІ, професор М. Т. Катернога, який безперервно очолював кафедру архітектурного проектування понад 30 років з 1966 року, відзначав, що 1960–1980 роки у діяльності факультету були показовими як з позицій його кількісного зростання, так і щодо досягнення високого професійного рівня у підготовці фахівців архітектури [3, с. 80]. Загалом, за значений період у стінах факультету творчо сформувалися та отримали пугівки в архітектурне життя понад 1000 фахівців.

Творча атмосфера, що панувала на факультеті базувалася на тісній індивідуальній співпраці студентів і викладачів архітектурного проектування в навчально-творчих майстернях. Висока творча активність, працелюбність, потяг до знань, що були притаманними більшості сту-

дентів, створювали атмосферу творчої конкуренції. Відповідно, підвищеним був інтерес до періодичних видань з архітектури, літератури, в якій висвітлювалася творчість архітекторів зарубіжжя. Студенти 60–80-х років були добре обізнані з творчістю таких архітекторів як Ле Корбузьє, Міс ван дер Рое, Оскар Німейєр, К. Танге, К. Курокава та іншими. Обізнаність з світовими та західноєвропейськими тенденціями в архітектурі того часу, дозволяла студентам створювати курсові та дипломні проекти, які за стилістикою були співзвучні світовим досягненням; а висока мистецька підготовка в художньому закладі, дозволяла досягати в подачі проектних матеріалів різнобарв'я й графічної вишуканості.

Вихованням архітектурної школи 80-х років пощастило, бо вони ще мали можливість працювати й спілкуватися з ветеранами факультету архітектури КДХІ – такими талановитими педагогами-архітекторами як М. Катернога, А. Добровольський, Б. Приймак, Ю. Асєєв, М. Тищенко, Н. Чмутіна, М. Степанов, І. Шемседінов, В. Самойлович.

80–90-ті роки минулого століття виявилися складними для факультету архітектури. На тлі соціально-політичних переми́н й економічних ускладнень постала проблема скорочення набору студентів, а також питання оновлення та зміцнення викладацького корпусу кафедр факультету, заміни керівників майстерень.

1988 року відійшов у вічність А.Добровольський. Вийшли за віком на пенсію керівники майстерень

М. Катернога, Б. Приймак, М. Степанов, а згодом І. Шемседінов і НЧ-мутіна. З 1989 року посаду декана факультету займає В. Лихолат, а кафедру архітектурного проектування кілька років після М. Катерноги очолює В. Савченко; згодом, 1994 р. на цю посаду обирається Ю. Чеканюк. Поступово оновлюється й керівництво майстерень. Керівниками навчально-творчих майстерень призначаються І. Шпара (1988 р.), Г. Добровольська (1990 р.), Л. Прибега (1989 р.), Л. Скорик (1989 р.), В. Лихолат (1991 р.), Ю. Чеканюк (1999 р.). В цей час оновлюється педагогічний склад кафедри архітектурного проектування як за рахунок випускників факультету, наприклад, посади викладачів зайняли Д. Антонюк, А. Давидов, Л. Філенко, В. Розенберг, так і шляхом запрошення досвідчених проєктувальників, – як М. Левчук, В. Залуцький, Ю. Хорхот та інші.

У 90-х роках зміцнилися й позиції кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв. Посаду професора обійняла доктор архітектури З. Мойсеєнко, до викладання основ архітектурної композиції та проектування на I та II курсах долучилися досвідчені педагоги-проєктувальники В. Агафонов, А. Давидов, О. Седак та інші. У 1993 році при кафедрі було відкрито аспірантуру з підготовки науковців зі спеціальності «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури». Сталися в цей час і кадрові зміни в керівництві кафедри – її очолив М. Яковлев, який згодом, у 1994 році, обійняв й посаду декана архітектурного факультету.

В умовах розбудови української державності 90-х років набувають

розвитку міжнародні стосунки факультету, вивчається зарубіжний досвід архітектурних шкіл Іспанії, Бельгії, Греції, Німеччини, Польщі та інших країн. До участі в навчальному процесі та захисті дипломних робіт запрошуються колеги зарубіжжя. Так, чимало випусків архітекторів факультету відбувалося за участі відомого канадського архітектора Родослава Жюка.

Навчальний процес у цей час орієнтується на новітні технології, на факультеті створюється комп'ютерний клас, а в архітектурному проєктуванні починається освоєння комп'ютерної графіки, хоча у виконанні курсових та дипломних робіт ще домінують традиційні техніки подачі.

В ці нелегкі роки політичної й соціальної переорієнтації завершили навчання на факультеті й поповнили архітектурний цех понад 280 молодих здібних. Серед них Л. Гнатюк, М. Банга, О. Десятничук, В. Симоненко, В. Саламатін, Н. Мірошник, Т. Ширяєв, В. Синкевич, Г. Шевцова, Р. Селюк, В. Маланюк, О. Трошкіна та інші.

На початку третього тисячоліття не обійшлося на факультеті без кадрових оновлень. З 2004 року посаду декана факультету обіймає О. Седак, завідувачами кафедр призначаються А. Давидов (кафедра архітектурного проектування) та Л. Прибега (кафедра теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв). Зменшення контингенту студентів на факультеті ще наприкінці 90-х років призвело до скорочення навчально-творчих майстерень архітектурного проєк-

тування. Тож їх залишилося п'ять – професорів І. Шпари, Л. Скорик, Л. Прибеги та доцентів Д. Антоюка та А. Давидова. Згодом, у 2011 році, А. Давидов зайняв посаду декана факультету. З 2009 року посаду завідувача кафедри архітектурних конструкцій обіймає П. Коваль.

В останнє десятиліття чимало нових імен викладачів поповнили колективи кафедр факультету. Так, зокрема, до викладання архітектурного проектування були залучені архітектори Г. Олійник, Т. Ширяєв, В. Кудін, М. Гершензон, О. Боборикін, Д. Селюк та інші. Зміцнів науковий потенціал й кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв. До її складу протягом останніх років увійшли Л. Яременко, О. Пламеницька, К. Комаров, К. Міхеєнко, Р. Селюк, Б. Слажнев та інші.

Перед оновленими колективами кафедр постало чимало поточних проблем. Насамперед, збереження й примноження традицій школи – з одного боку, з іншого – стратегічний курс України на інтеграцію в європейське співтовариство, пов'язаний з приведенням навчальних планів і змісту архітектурної освіти до стандартів країн Європейського Союзу та перехід на двоступеневу систему підготовки фахівців – бакалаврів і магістрів. Серед інших проблем – помітне скорочення аудиторних занять, в тому числі й з проектування, рисунка, живопису та інших фахових дисциплін й переорієнтація студента на самостійну роботу. Такі вимоги не зовсім узгоджуються із завданнями виховання творчої особистості архітектора-художника, традиційно

побудованої на індивідуальній праці студентів, з викладачами безпосередньо у майстернях. Тому так важливі гнучкість і творчий підхід до організації навчального процесу в нинішніх умовах, його інтенсифікації і гармонізації. Прикладом такого підходу може слугувати досвід проведення літнього пленеру (керівник – Ю. Майстренко-Вакулєнко), яким компенсуються частково аудиторні заняття з рисунка і живопису. Завершується пленер виставкою творчих робіт студентів й свідчить про високу мистецьку майстерність більшості випускників.

Останнім часом значно зросли й вимоги до складу і змісту дипломних робіт на ступінь магістра. Окрім традиційного архітектурного проекту, випускник має підготувати й теоретичну роботу з актуальних питань архітектурної науки. А отже, суттєво підвищується теоретичний рівень випускників, а також створюються умови для їхнього вступу до аспірантури та написання кандидатських дисертацій. Серед недавніх вихованців факультету успішно захистили дисертації на ступінь кандидата архітектури К. Комаров, К. Міхеєнко, А. Марковський, М. Арсенян, О. Нешта та інші.

Оцінюючи стан сучасної підготовки фахівців архітектури в НАОМА, слід зазначити, що загалом він відповідає державним стандартам освіти і вимогам архітектурної практики, про що красномовно свідчать результати щорічних Всеукраїнських конкурсів дипломних робіт випускників архітектурних шкіл, де факультет упродовж багатьох років продовжує займати авангардні позиції.

Отже, формування архітектора у стінах Академії завжди базувалося на високому рівні підготовки з художніх дисциплін – рисунка та живопису, а освоєння фаху відбувалося в навчально-творчих майстернях під керівництвом досвідчених архітекторів. Саме на цьому підґрунті й склалися традиції архітектурної школи, які від покоління до покоління викладачів успадковувалися й прищеплювалися вихованцям.

Шлях творення архітектурної школи був нелегким, позначений соціальними впливами свого часу й, відповідно, в хронологічному вимірі, можемо розглядати кілька періодів історії факультету.

Довоєнний період діяльності факультету архітектури (1924–1930 рр. та 1934–1941 рр) пов'язаний зі становленням та утвердженням архітектурної школи у структурі Київського художнього інституту.

В повоєнний час, починаючи з 1945 року, першочерговими завданнями, які постали перед факультетом, були відродження засад формування архітектора-художника та створення колективу викладачів-одномудців, здатних забезпечити високий рівень фахової підготовки митця.

Наступний період (1960–1980-ті роки) позначений найбільш високими досягненнями архітектурної школи Київського державного художнього інституту. Зі збільшенням набору студентів на перший курс, що досяг у 1966 році 50 осіб, зростає чисельність професорсько-викладацького складу кафедр факультету. До навчального процесу було залучено чимало видатних архітекторів-практиків та педагогів високої професійної культури й носіїв традицій мистецької школи.

Відповідна атмосфера творчості на факультеті й забезпечила належ-

ну підготовку випускників цієї доби; багатьом з них належить значний внесок у розвиток української архітектури.

Починаючи з 90-х років минулого століття архітектурна школа Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури розвивається в руслі розбудови української держави; удосконалюється процес формування фахівця з урахуванням архітектурних тенденцій сьогодення та орієнтацією на європейський рівень. Важливо на цьому шляху не загубити традицій визнаної архітектурної школи України.

1. *Архітектура* України у державних прем'ях. 1941–2007. / За загальною редакцією М. Дьоміна, Н.Кондель-Пермінової, А. Пучкова / – К.: Центр історико-містобудівних досліджень, 2008. – 364 с., іл.

2. *Бархин Б. Г.* Методика архітектурного проектування: учебно-методическое пособие для вузов. – М.: Стройиздат, 1982. – 224 с.,ил.

3. *Катернога М. Т.* Формування архітектурної школи в Україні. – Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Вип. 1. – К., 1994. – С. 73–86.

4. *Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури.* 1917–2007. – К.: НАОМА., 2007. – 112 с.

5. *Прибега Л.* Архітектурному факультетові АОМА – 75. – Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Вип. 7. – К., 2000. – С. 323–326.

6. *Професори* Київського національного університету будівництва і архітектури (1930–2000). Довідник. / За ред. В. О. Пермякова. – К.: КНУБА, 2001. – 100 с.

7. *Українська академія архітектури.* – К., 2002.

8. *Українська академія мистецтва.* Спеціальний випуск. Професори НАОМА (1917–2012). – К., 2012. – 276 с.

**Факультет архитектуры НАОМА.
От истоков к современности**

Леонид Прибега

Аннотация. В статье рассматривается история формирования Киевской архитектурной школы в системе художественного учебного заведения, освещаются особенности подготовки архитектора-художника в различные периоды существования факультета, а также помещена информация об основном профессорско-преподавательском составе и отдельных выпускниках школы соответствующего времени.

Ключевые слова: факультет архитектуры, архитектурная школа, архитектор, архитектор-художник, архитектурное проектирование.

**School of Architecture, National Academy of Fine Arts and
Architecture. From Beginnings Till Nowadays**

Leonid Prybyeha

Annotation. The increased interest to the cultural heritage of the past, currently found in Ukrainian society, and the economic crisis in Ukraine are both the factors that strongly aggravate the problem of preservation of national cultural heritage in the country, including the architectural heritage. This trend results in the necessity to formulation of both a modern scientific basis for methodologies of heritage preservation and a theoretical framework for restoration of architectural heritage.

Based on bibliographical studies and in-situ measurements, performed by the author, this paper includes an extensive discussion of Ukraine`s architectural heritage; the trends in the process of formation of historic cities, architectural ensembles and complexes of the nation; and stylistic, typological and structural and technical features of historical stone buildings and folk wooden architecture in the country. This way of discussion enables to finally come up with a specification of the social importance and memorial essence of historic architectural heritage, including the urban construction component.

Through analytical consideration of both origins and the development history of methodology for protection and restoration of architectural heritage on Ukrainian terrain, as well as with international experience in mind, this paper highlights the essence and the goals of protection of architectural monuments, including the ones of urban architecture. Protection of such historic monuments includes a comprehensive set of activities like documentation of the monuments, legislative control of heritage protection activities, control within the area of historic monument protection, including maintenance of the monuments, protection of historically inherited cultur-

al environment, restoration and functional adjustment of historic heritage monuments, promotion to the nation`s cultural heritage, etc.

Also, this paper is considerably focused on theoretical fundamentals of methodologies for architectural heritage restoration, including the ones for historic monuments of urban construction.

This is proved that the number one priority in the restoration process has been preservation of the authentic material hypostases of heritage monuments, while the priority number two has been disclosure of the characteristics of architectural form or its remnants being either hidden or lost. Restoration is regarded as a system of scientifically reasoned architectural and technical activities that stem from internal motivation and aimed at conservation of authentic material hypostases and discovering of the plastic characteristics in the architectural form of a monument. Thus, qualitative evaluation of the results of a restoration has to be predetermined by the level to which the authentic material structure and the architectural form of the restored monument proved to be preserved.

This has been the theoretical background for the approach used in this paper for discussion of methodological basics of exploratory design and restoration works on both individual monuments of architecture and entities of historic urban architecture.

Key words: School of Architecture, architectural style, architect, architectural artist, architectural design.